

För Fadi Karzoun, Yasser Azzam och Maysam Zohourian har svenskundervisningen på Korta vägen varit givande. Undervisningen är individanpassad och inriktad på högutbildade, vilket det enligt dem utgör ett lyckat koncept. Foto: Ana Cristina Hernández Pérez.

UTLÄNDSKA AKADEMIKER PÅ SNÅRIG VÄG

En femtedel av varje högutbildad svensk är född utomlands. Ändå sägs det att det tar över sju år för en invandrare med en akademisk examen att integreras i den svenska arbetsmarknaden. Vägen till ett kvalificerat jobb är lång och mödosam, men inte omöjlig.

Fadi Karzoun, 31, från Syrien, Yasser Azzam, 41, från Palestina, och Maysam Zohourian, 28, från Iran, sitter i en foajé intill kafeterian på Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) i Jönköping. För dem har etableringen i Sverige inneburit otaliga kontakter med bland annat Migrationsverket, kommunerna, tidigare Högskoleverket och arbetsförmedlingen.

– Vi har presenterat oss själva fem gånger hos alla myndigheter, utbrister Fadi Karzoun och hans två kurskamrater ler och instämmer.

Fadi Karzoun, Yasser Azzam och Maysam Zohourian är alla tre högutbildade och de exemplifierar invandraren som vill lyckas i det nya landet. För tillfället går de en utbildning för utomnordiska akademiker som kallas Korta vägen, vilken de hoppas ska öka deras möjligheter att skaffa jobb.

Korta vägen är en uppdragsutbildning som finansieras av Arbetsförmedlingen och som verkställs av universitet eller högskolor runt om i landet. Utbildningen påbörjades 2004 som ett projekt i västra Sverige men spred sig i efterhand till fler regioner. 2010 blev projektet nationellt.

I Jönköping startade Korta vägen 2012. Utbildningen anordnas av HLK tillsammans med Folkuniversitetet. I september 2013 startade den tredje och pågående omgången. Sammanlagt är de 18 stycken deltagare med olika bakgrund både vad gäller ursprung och utbildning.

– Korta vägen är för de som har en lång utbildningsbakgrund, för att tillvarata deras kompetens så att de inte byter yrkesinriktning, säger Daniel Svensson, arbetsförmedlingens kontaktperson för Korta vägen i Jönköping.

Etableringslagen

Att Korta vägen blev rikstäckande för drygt tre år sedan är ingen slump. Innan december 2010 var det kommunerna som hade det centrala ansvaret för att integrera nyanlända i samhället. I och med etableringslagen samma månad fick integrationsfrågan mer arbetsmarknadsfokus och Arbetsförmedlingen fick huvudansvaret för integrationen av invandrare.

– Enligt etableringslagen har den flyktning som kommer till Sverige rätt till en utarbetad etableringsplan. Ändamålet med planen är att försöka ordna fram och erbjuda personen antingen jobb eller påbörjade studier inom två år, säger Daniel Svensson.

Korta vägen är till för att möjligen förkorta processen från två år till sex månader, därav namnet.

Enligt en granskning som Riksrevisionen genomförde år 2011 får Sverige en årlig tillökning på mellan 4 500 och 10 000 personer med en utländsk eftergymnasial utbildning. Många av dessa invandrare har inte kunnat få ett kvalificerat jobb, trots att Sverige har brist på bland annat läkare och ingenjörer. Korta vägen är ett av flera projekt och utbildningar som har startats för att integrera invandrade akademiker i den svenska arbetsmarknaden. Ofta har dock projekten varit kortlivade.

Korta vägen

Korta vägen har flera målsättningar. Svenskundervisning är, tillsammans med yrkesvägledning, samhällsorientering, IT-kunskap och arbetspraktik, en av dem. Ett utav kraven för att få påbörja utbildningen är att genomföra språktester med godkänt resultat.

Fadi Karzoun, Yasser Azzam och Maysam Zohourian säger att de är mycket nöjda med svenskundervisningen i HLK, som de anser har förbättrat deras svenska avsevärt. Inte minst för att alla kursdeltagare är akademiker, vilket underlättar undervisningen.

– Här kan man utveckla sin svenska. Vi får också lära oss om svensk arbetsmarknad och vi får jobbcoaching på Folkuniversitetet. Organisationer som Unionen, Försäkringskassan och Almi har kommit hit för att prata med oss, berättar Maysam Zohourian.

– Vi har samhällsorientering och de lär oss om Sveriges ekonomi, om svenska regler och svensk kultur, säger Yasser Azzam.

Yasser Azzam, Maysam Zohourian och Fadi Karzoun uppskattar Korta vägens teoretiska insatser och säger att de har förberett dem inför arbetslivet. Men när de börjar prata om praktiken blir de mer skeptiska.

– När jag gick till Råslättsskolan satt jag där och gjorde inget. De sa att jag skulle få undervisa men jag har inte gjort det så mycket. Jag vill hellre fortsätta med mina svensklektioner på högskolan, säger Fadi Karzoun.

Fadi Karzoun, som är utbildad i engelska och litteratur, har arbetat i sitt hemland Syrien

som lärare. Han gör sin praktik som engelsklärare, och säger att han det mesta av tiden än så länge bara har fått sitta tillsammans med eleverna.

Yasser Azzam, elektronisk dataingenjör, berättar att han också har en liknande erfarenhet från sin praktikplats på ett elektronikföretag.

– Jag gjorde inget särskilt på tre veckor, säger han och förklarar att praktiken inte har något att göra med hans yrkesutbildning.

– Dessutom lärde jag mig ingen svenska där. Det gick inte att kommunicera med de andra arbetarna. Det var inte förrän sista dagen som en kvinna kom fram och frågade var jag kom ifrån, fortsätter han.

Maysam Zohourian har inte haft praktik på Korta vägen än, men säger att han själv tidigare skaffade en praktikplats på bilverkstaden Meca i Mariannelund. Därför anser han att han inte måste ha praktik nu.

– Det är bättre att fokusera på att lära mig svenska, säger han.

Under praktikperioden får deltagarna inte betalt från arbetsplatsen, utan får istället en ersättning från arbetsförmedlingen under utbildningens gång. Arbetspraktiken ska vara minst två veckor och högst tre månader lång.

Daniel Svensson säger att arbetspraktiken ger en möjlighet för deltagarna att skaffa meriter inför framtiden, men erkänner att det kan vara svårt att hitta rätt plats till rätt person.

– Det är svårt att hitta en praktikplats som matchar exakt. Men vi har fått bra respons på utbildningen från tidigare deltagare. Vissa har till och med fått arbete på sina praktikplatser.

Korta vägen

- Korta vägen är en arbetsmarknadsinriktad utbildning för utländska akademiker.
- Syftet med Korta vägen är att deltagarna ska kunna tillvarata sina kunskaper. Därför är utbildningen individanpassad.
- För att gå Korta vägen måste personen ha eftergymnasiala studier i minst tre år, goda kunskaper i svenska och ha bott i Sverige högst tre år.
- Korta vägen finns på ett femtontal platser i landet. Alla utbildningar erbjuder yrkesinriktad svenska, samhällskunskap och svensk kulturhistoria.
- År 2012 gjorde Arbetsförmedlingen en uppföljning på de cirka 2 300 personer som deltagit i Korta vägen sedan starten. Ungefär 60 procent av deltagarna hade fått ett jobb. Bland de som hade utbildat sig till ett reglerat yrke som kräver legitimation var siffran 90.

Källa: Arbetsförmedlingen och Högskoleverket (2012).

Läraren Tommy Josefsson talar om kulturskillnader för deltagarna på Korta vägen på HLK. Han säger att svenskar generellt är väldigt tidsbundna jämfört med andra nationaliteter. Deltagarna får sedan själva vara med och diskutera. De kommer bland annat ifrån länder som Turkiet, Kina, Iran, Rumänien, Peru och Armenien.

Foto: Ana Cristina Hernández Pérez.

Invandrade akademiker

- År 2011 hade Sverige mellan 240 000 och 270 000 utrikes födda akademiker.
- Ungefär var femte utrikesfödd har en akademisk examen. Endast hälften av dem arbetar med något som motsvarar utbildningen.
- 2013 fick UHR sammanlagt in 6 469 ansökningar om utlåtanden, de flesta var från Iran, Irak och Syrien.
- Antalet ansökningar ökar med cirka 5 procent varje år.
- Bara 52 procent utrikesfödda akademiker har fått sin utbildning bedömd av någon svensk myndighet (2011).

Källa: Saco, UHR och Riksrevisionen.

Fadi Karzoun (till vänster), Yasser Azzam (till höger) och Maysam Zohourian (längst bak till höger) lyssnar på föreläsningen. Korta vägens undervisning delas upp mellan HLK, där de bland annat har samhällskunskap, och Folkuniversitetet som fokuserar på yrkescoachning.

Foto: Ana Cristina Hernández Pérez.

Svenska som första steget

Yasser Azzam har bott i Sverige i åtta år, men haft uppehållstillstånd i ett år. Fadi Karzoun har bott i Sverige i tretton månader och Maysam Zohourian i två och ett halvt år. Språkligt sett har de kommit olika långt, och de är medvetna om att deras svenska måste förbättras ytterligare för att kunna integreras i arbetsmarknaden.

De har alla tre läst Svenska för invandrare (SFI). Från SFI, som erbjuds av kommunerna, får många invandrare sin första bild av det svenska samhället.

SFI startade år 1965 och målsättningen är att lära invandrare att behärska det svenska språket. Utbildningen ska egentligen anpassas efter varje persons kunskaper och behov, men Maysam Zohourian säger att han inte märkte av det under sin studietid på SFI.

– De blandar analfabeter med sådana som har doktorandutbildningar. Vi tre kom hit med en hög nivå, SFI var som dagis för oss, säger han.

Maysam Zohourian har en examen i "auto mechanic engineering", en utbildning utan svensk motsvarighet.

Yasser Azzam och Fadi Karzoun håller med. De tycker att personer som har samma utbildningsnivå ska läsa tillsammans, istället för att blanda deltagare med så olika förutsättningar. Men de är nog med att poängtera att det inte betyder att högutbildade inte borde börja om från början.

– SFI har en A- till D- nivå. Man får göra ett

inträdestest för att hamna på rätt nivå och sedan ett test för att byta nivå. Jag fick hamna på nivå C på direkten, men det gjorde att jag missade grunden. Vi borde börja från A-nivå men med andra som har samma utbildningsgrad, säger Fadi Karzoun och beklagar sig över att han missade grundläggande grammatik.

Inte bara SFI

Josefin Edström, utredare på Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), har i maj 2013 tillsammans med Nadia Tafur Jonsson, före detta kommunikötör på Saco, sammanställt en rapport vid namn "Orientering utan karta och kompass". I rapporten har flera invandrare med akademisk bakgrund fått berätta om sina upplevelser som nyanlända.

Josefin Edström säger att det enligt rapporten är många högutbildade invandrare som anser att SFI inte har tillräckligt hög kvalitet.

– Alltför ofta får invandrare, oavsett utbildningsbakgrund, börja på samma nivå. I vissa storstäder, som Stockholm, finns det SFI-utbildningar som är yrkesinriktade, men det är inte alla invandrare som känner till dessa eller får information om det.

Josefin Edström säger också att många invandrare inte känner till att det finns andra sätt att lära sig svenska på än via SFI. Till exempel erbjuder en del folkhögskolor och studieförbund svenskundervisning.

– Alla svenskutbildningar ger däremot inte

ett formellt intyg. Vissa utbildningar kostar pengar, andra kan man bara läsa om man är folkbokförd på orten.

Andra vägar än Korta vägen

Huvudsyftet med Korta vägen är att den nyanlända ska kunna fortsätta inom sitt yrkesområde. De flesta utländska akademiker kommer dock inte i kontakt med Korta vägen. En del för att de inte vet om att den finns, andra för att de inte blir antagna till utbildningen, eller för att de har sökt sig till andra vägar.

Universitets- och högskolerådet, tidigare Högskoleverket, har det övergripande ansvaret för bedömning av utländska utbildningar. Många nyanlända vänder sig till myndigheten innan de börjar söka jobb. En bedömning från Universitets- och högskolerådet är en slags bekräftelse för många, eftersom den jämför personens utbildning med en svensk motsvarighet.

Fadi Karzoun, Maysam Zohourian och Yasser Azzam säger alla tre att de har skickat in sina examenscertifikat till Universitets- och högskolerådet. De hoppas att ett så kallat utlåtande, en färdigställd bedömning, ska öka deras möjligheter att få ett jobb.

Cecilia Ulfsson, enhetschef för bedömning av utländsk högre utbildning på Universitets- och högskolerådet, berättar hur arbetet går till.

– För att kunna ansöka om bedömning av sin utbildning måste man ha en avslutad och

nationellt erkänd examen, och man måste ha arbetstillstånd eller uppehållstillstånd eller vara EU-medborgare. När vi sedan gör bedömningen kollar vi ibland med det universitet som utfärdat examen.

Kompletterande utbildningar

För en del räcker det inte med en bedömning från Universitets- och högskolerådet. De personer vars arbete kräver svensk legitimation, också kallat för reglerade yrken, måste komplettera sin utbildning för att kunna utöva yrket i Sverige. Exempelvis måste läkare, veterinärer och psykologer komplettera sin utländska utbildning med yrkespraktik och ytterligare språkkunskaper. Socialstyrelsen, Kammarkollegiet och Jordbruksverket är exempel på myndigheter som utfärdar olika sorters legitimationer.

De kompletterande utbildningarna gäller vanligen bara de invandrare som kommer från så kallade tredjeländer. Invandrare från EU-länder behöver i regel inte komplettera sin utbildning för att få en legitimation.

– Vi bedömer huvudsakligen de utbildningar som är icke-reglerade, som samhällsvetenskapliga utbildningar och ingenjörutbildningar. Däremot kan de personer som har en examen i reglerade yrken också ansöka om ett utlåtande om de vill arbeta inom någon annan yrkesgren, säger Cecilia Ulfsson.

Hon berättar att ett utlåtande bara är en rekommendation och inte ett beslut. Det betyder att andra myndigheter, även högskolor, kan göra en egen bedömning av personens utbildning.

”SFI var som dagis för oss.”

En del invandrare upplever att det är svårt att veta vart de ska vända sig för att få information om arbete och studier. Arbetsförmedlingen har som uppgift att integrera invandrare i arbetsmarknaden och därför börjar många där.

Foto: Camilla Veide/Arbetsförmedlingen.

Josefin Edström, utredare på Saco, säger att det ibland finns en viss misstro mot utländska examen.

Foto: Kalle Assbring.

Cecilia Ulfsdotter, enhetschef för bedömning av utländsk högre utbildning på UHR, berättar hur processen från ansökan till utlåtande går till.

Foto: Stefan Ekstam.

Den person som ansöker till en högskoleutbildning kan riskera att få ett nej på sin ansökan.

– På Universitets- och högskolerådet granskar vi syftet med utbildningen. Högskolor brukar vara mer fokuserade på högskolepoäng, förklarar hon.

Josefin Edström på Saco är medveten om problemet med att vissa högskolor inte godtar ansökan från personer med utländsk utbildning, något hon menar inte borde ske.

– Högskolor har skyldighet att göra en prövning av reell kompetens, men det är inte alla som gör det.

En bedömning från Universitets- och högskolerådet är alltså inte alltid relevant för andra institutioner. Frågan är då hur viktigt det är med ett utlåtande från myndigheten.

Enligt Cecilia Ulfsdotter är en bedömning från Universitets- och högskolerådet betydelsefullt när personen ska söka jobb, då det brukar hjälpa arbetsgivaren inför eventuella beslut.

– En undersökning som vi har gjort visar att arbetsgivarna blir väldigt tacksamma för ett utlåtande.

Vägvalen

Brist på information, språksvårigheter, myndighetsstrul. Det finns många svårigheter på vägen för en invandrare med akademisk bakgrund. Enligt Josefin Edström är dock ett av de största hindren det faktum att utländsk kompetens ofta underskattas i Sverige.

– Invandrare med akademisk bakgrund har svårare att komma in på arbetsmarknaden och de är ofta överkvalificerade för de jobb de får, säger hon och berättar att det fortfarande finns en viss skepsis mot utländska examen.

– Många personer vi träffat vittnar om att

”Många personer vi träffat vittnar om att man åtminstone måste ha en svensk referens på cv:t.”

man åtminstone måste ha en svensk referens på cv:t. En del har läst på vad de själva anser vara högprestigeuniversitet och så kommer de till Sverige och får inte den positiva respons de förväntade sig. Även svenskar som har studerat utomlands upplever att det är svårt att hitta ett jobb med bara en utländsk utbildning.

I folkmun sägs det ibland att Sverige har "världens bäst utbildade taxichaufförer" och många invandrare anser att de har svårt att få jobb, trots rätt meriter. För Fadi Karzoun, Yasser Azzam och Maysam Zohourian är framtiden fortfarande oviss, och därför säger de att de måste ha flera alternativ i åtanke.

– Först ska jag kolla ifall jag får ett svar från Universitets- och högskolerådet. Sedan ska jag kolla om jag kan fortsätta studera. Jag försöker planera olika vägar, säger Maysam Zohourian.

– Jag vill söka jobb, men om det inte lyckas ansöker jag till ett mastersprogram, säger Yasser Azzam.

– Jag vill bli lärare, berättar Fadi Karzoun, men sedan tillägger han att han även kan tänka sig att läsa något inom ekonomi.

Josefin Edström säger att den information som Saco fick fram från rapporten "Orientering utan karta och kompass" ibland kan verka dystert. Men hon vill också få fram ett ljus i mörkret.

– I vår rapport var det många invandrare som ansåg att media gav en alltför negativ bild av invandrade akademikers möjligheter på den svenska arbetsmarknaden. De ansåg att mediabilden ibland fick dem att känna att problemet med integration är så stort att det inte ens är någon idé att försöka. Jag vill poängtera att det inte behöver vara så, att många ändå lyckas.

Text: Ana Cristina Hernández Pérez.

Den egna vägen

- Från flykting till delägare

Hussein Monati kom till Sverige som flykting från Irak. Med sig i bagaget hade han en tandläkarutbildning och förhoppningen om ett nytt liv. Men för att kunna jobba i det nya landet behövde han en yrkeslegitimation.

Han hade egentligen planerat att åka till Storbritannien för att läsa en mastersexamen. Men ödet ville annat och året innan Irak-kriget bröt ut ansökte Hussein Monati om asyl i Sverige och hamnade i Jönköping.

– Jag var i Sverige för att besöka några vänner och de talade om för mig att jag borde ansöka om asyl. Jag var tveksam först men till slut gjorde jag som de sa.

Väl i Sverige började Hussein Monati läsa på SFI medan han väntade på sitt uppehållstillstånd. För honom gick SFI ganska smärtfritt, tack vare hans intresse för språk. Efter uppehållstillståndet, som han erhöll 2006, kontaktade han arbetsförmedlingen.

– Min handläggare på arbetsförmedlingen var gift med min handläggare på kommunen och de hade ett bra samarbete. De kände till min tandläkarbakgrund och kontaktade Socialstyrelsen för information. Tack vare de två hittade jag rätt, säger Hussein Monati.

Socialstyrelsen meddelade att Hussein Monati var tvungen att komplettera sin tandläkarutbildning med yrkessvenska för sjukvårdspersonal. Men just den utbildningen fanns inte i Jönköping.

– Min handläggare på kommunen letade efter kursen och hon hittade den på Göteborgs universitet. Jag gjorde ett inträdesprov och fick hoppa in mitt under kursens gång.

Efter kursens slut undrade Hussein Monati vad nästa steg var och vände sig återigen till Socialstyrelsen. Där sa de till honom att han var tvungen att genomföra en praktik på sex månader för att få sin legitimation.

Folk tandvården i Skara

Nuförtiden finns det utarbetade kompletteringsutbildningar med tillhörande praktik för tandläkare på flera högskolor och universitet i landet. Men när Hussein Monati gjorde sin komplettering var han tvungen att göra det mesta själv. Efter Socialstyrelsens besked började han kontakta praktikplatser på egen hand, något som visade sig vara ganska svårt.

– Jag ringde till en del kliniker i Jönköping men fick inget. Min handläggare på

arbetsförmedlingen ringde Folk tandvårdens kansli och pratade med den ansvariga som sedan inte hörde av sig på nio månader. På en annan klinik sa de att jag inte kunde få någon praktikplats men att jag "gärna fick komma tillbaka" när jag hade fått min legitimation, berättar han.

Vid det här laget tappade Hussein Monati hoppet om Jönköpings län och började söka praktikplats på andra håll.

– Jag ringde till Falköping. Klinikchefen Louise Hoffman hörde av sig direkt och pratade om praktik i Skara där de hade en vakans. Under praktiken där fick jag handledning och lön, och efter ett tag fick jag göra ganska mycket själv. Jag var ju en utbildad tandläkare så jag visste vad jag gjorde, säger han och fortsätter:

– Efter praktiken kom det en anställd från Socialstyrelsen som fick titta på när jag jobbade. Oktober 2008 fick jag min legitimation.

I samband med legitimationen fick Hussein Monati anställning på Folk tandvårdskliniken i Skara. Men historien slutade inte där och år 2012 blev han dessutom klinikchef.

"Det är jättedåligt"

Nuförtiden bor 39-åriga Hussein Monati i Skövde med sin fru och sina två söner. Han berättar att han inte var klinikchef särskilt länge eftersom han fick ett erbjudande om att bli delägare på en privat klinik, ett erbjudande han tackade ja till.

– Jag sysslade mycket med administration som klinikchef och jag hade inte så mycket tid över till barnen eftersom jag jobbade långa dagar.

Hussein Monati började sitt liv i Sverige som flykting och landade till sist som delägare på en privat klinik. Han berättar att hans resa har varit full av utmaningar, men att han är nöjd med vad han har åstadkommit.

– Det har inte varit lätt men jag har jobbat hårt och haft personer som har stöttat mig hela vägen. Det finns många svårigheter, men också möjligheter.

På frågan om han tycker att det är orättvist att personer från tredjeländer men inte de från EU-länder måste komplettera sin utbildning har han ett bestämt svar.

– Det är jättedåligt. Vi har haft kompetenta tandläkare från Centralamerika som har varit jätteduktiga och andra från Europa som knappt har kunnat någon svenska. De borde också komplettera sin utbildning.

Text: Ana Cristina Hernández Pérez.

Familjen Monati bor i Skövde, en stad som de trivs i. Från vänster till höger: Hussein Monati, ettåriga Rami, sexåriga Ibrahim och Asseel Monati, som är biomedicinsk analytiker.

Foto: Ana Cristina Hernández Pérez.

